BIBLIA W KONTEKŚCIE

KSIĘGA RODZAJU

Początki świata, człowieka i historii zbawienia

Tło historyczne • kontekst kulturowy • interpretacja teologiczna

Co to za księga?

Genesis – po grecku „początek”, „pochodzenie”

Pierwsza księga Biblii

Otwiera Pięcioksiąg (Torę), fundamentalny zbiór tekstów Izraela.

Hebrajska nazwa: Bereszit

Od pierwszego słowa tekstu: „Na początku…”.

Dwie perspektywy

Rdz 1–11: początki ludzkości; Rdz 12–50: dzieje patriarchów.

Gdzie rozgrywa się opowieść?

Świat starożytnego Bliskiego Wschodu

Mezopotamia

Tygrys i Eufrat; miasta, świątynie, opowieści o początkach i potopie.

Kanaan

Przestrzeń obietnicy ziemi, wędrówek patriarchów i relacji z sąsiadami.

Egipt

Nil, gospodarka rolnicza; finał historii Józefa i rodziny Jakuba.

Uwaga: biblijna geografia łączy pamięć o miejscach z teologiczną narracją.

Ramy historyczne: co wiemy, a czego nie?

Teksty powstawały i były redagowane etapami

Tradycje mogły być starsze niż ich zachowana forma literacka.

Ostateczna postać Pięcioksięgu

Wielu badaczy wiąże jej ukształtowanie z I tysiącleciem przed Chr., szczególnie okresem wygnania i po nim.

Czas patriarchów

Nie da się pewnie ustalić dat życia Abrahama, Izaaka czy Jakuba na podstawie obecnych danych.

Kto napisał Księgę Rodzaju?

Tradycja religijna

Pięcioksiąg jest tradycyjnie łączony z Mojżeszem; mówi się o jego autorytecie i dziedzictwie.

Badania współczesne

Tekst ukazuje ślady wielu tradycji i etapów redakcji. Konkretne modele źródeł są przedmiotem dyskusji.

Natchnienie biblijne nie wymaga jednego autora ani jednego momentu spisania.

Jak czytać Genesis?

Gatunek literacki i intencja autorów

Nie współczesny podręcznik nauk przyrodniczych

Tekst odpowiada przede wszystkim na pytania o Boga, człowieka, dobro i zło.

Różne formy literackie

Narracje o początkach, genealogie, etiologie, opowieści rodzinne.

Prawda wyrażona językiem epoki

Obrazy i konwencje starożytne należy interpretować w ich kontekście.

Dwie wielkie części księgi

Rdz 1–11 • Prehistoria biblijna

Stworzenie • Eden • Kain i Abel • Potop • Babel

Uniwersalne pytania o ludzkość i grzech.

Rdz 12–50 • Patriarchowie

Abraham i Sara • Izaak • Jakub • Józef

Obietnica, przymierze, rodzina i Boża wierność.

Rdz 1–2: dwa spojrzenia na stworzenie

Rdz 1,1–2,3

Uporządkowany rytm dni stworzenia; dobro świata; człowiek na obraz Boga; odpoczynek siódmego dnia.

Rdz 2,4–25

Bóg kształtuje człowieka, umieszcza go w ogrodzie; relacja, praca, wolność i wspólnota.

To komplementarne perspektywy teologiczne, a nie dwa współczesne raporty chronologiczne.

Stworzenie a świat starożytny

Wspólne środowisko kulturowe

W Mezopotamii istniały m.in. opowieści Enuma elisz i Atrahasis.

Istotna różnica przesłania

Genesis głosi jednego Boga, który stwarza świat dobry i uporządkowany.

Godność człowieka

Obraz Boga przysługuje człowiekowi jako takiemu (Rdz 1,26–27).

Rdz 3: grzech i pęknięte relacje

Wolność i granica

Człowiek zostaje przedstawiony jako istota zdolna do odpowiedzi Bogu.

Nieufność i nieposłuszeństwo

Grzech narusza więź z Bogiem, innymi ludźmi i światem.

Nadzieja nie znika

Bóg szuka człowieka i nie porzuca go po upadku.

Rdz 4: Kain i Abel

Od nieuporządkowanej zazdrości do przemocy

Pytanie interpretacyjne

Dlaczego ofiara Abla zostaje przyjęta, a Kaina nie? Sam rodzaj daru nie stanowi wystarczającego wyjaśnienia.

Światło Nowego Testamentu

Hbr 11,4 wskazuje na wiarę Abla. Rdz 4,7 podkreśla odpowiedzialność Kaina za odpowiedź na pokusę.

„Gdzie jest brat twój?” – pytanie o odpowiedzialność za drugiego.

Potop: Rdz 6–9

Wspólne motywy z opowieściami Mezopotamii

Literackie podobieństwa

Potop, ocalony człowiek, łódź, zwierzęta – por. Atrahasis i Epos o Gilgameszu.

Własna teologia Genesis

Zło i przemoc człowieka, sąd Boży, ocalenie oraz przymierze.

Znak tęczy

Przypomnienie Bożej obietnicy wobec całego stworzenia (Rdz 9).

Babel: Rdz 11,1–9

Tło kulturowe

Monumentalne budowle świątynne Mezopotamii (zigguraty); Babilon jako ważny symbol potęgi.

Przesłanie

Krytyka pychy i samowystarczalności człowieka; wyjaśnienie różnorodności języków w formie opowiadania etiologicznego.

Abraham: od uniwersalnej historii do przymierza

Rdz 12: powołanie

Bóg zaprasza Abrahama do drogi i obiecuje błogosławieństwo.

Trzy wielkie motywy

Potomstwo, ziemia i błogosławieństwo dla narodów.

Wiara jako odpowiedź

Patriarchowie nie są idealni, ale Bóg pozostaje wierny obietnicy.

Archeologia i historia: granice dowodów

Archeologia oświetla kontekst

Pozwala poznać miasta, zwyczaje, gospodarkę i kulturę starożytnego regionu.

Nie potwierdza automatycznie każdej postaci

Brak niezależnego potwierdzenia wielu szczegółów narracji patriarchalnych.

Unikajmy dwóch skrajności

Ani „wszystko udowodnione”, ani „wszystko zmyślone” nie jest rzetelną metodą.

Klucz katolicki do lektury

Por. Dei Verbum 11–12; KKK 109–119

Co zamierzał przekazać autor?

Uwzględnij gatunek literacki, kontekst historyczny i sposób mówienia epoki.

Czytaj w jedności całej Biblii

Zwróć uwagę na żywą Tradycję Kościoła i analogię wiary.

Chrystus jako pełnia Objawienia

Nowy Testament pozwala głębiej odczytać sens wydarzeń i figur Starego Testamentu.

Pytania do wspólnej rozmowy

01 Co zmienia świadomość, że Genesis nie jest współczesną kroniką?

02 Dlaczego Biblia opowiada o grzechu zaraz po stworzeniu dobrego świata?

03 Co historia Kaina mówi o zazdrości i odpowiedzialności za brata?

04 Jak odróżniać przesłanie teologiczne od szczegółów narracyjnych?

Źródła i dalsza lektura

Pismo Święte: Rdz 1–50; Hbr 11,4; 12,24; 1 J 3,12

Sobór Watykański II, Dei Verbum, nr 11–12

Katechizm Kościoła Katolickiego, nr 109–119; 279–324; 355–421

Papieska Komisja Biblijna, Interpretacja Biblii w Kościele (1993)

John J. Collins, Introduction to the Hebrew Bible

Gordon J. Wenham, Genesis 1–15 (Word Biblical Commentary)

E.J. Bargerhuff, rozdział „Kain i Abel” (materiał spotkania)

Datowanie i modele redakcji są w badaniach przedmiotem dyskusji.